

ÚVAHY
ROZPRAVY
ROZHOVORY

Birgit Keerd*

Estonian Development Cooperation

Development cooperation is a foreign policy instrument that Estonia has begun to use more actively to contribute to global stability and welfare in the world through directed activities. Estonian society has reached a level where there is reason to share Estonia's experience with other countries. It means that we are turning from an aided country into donor country.

The European Union, in particular the Nordic countries, welcome the steps that Estonia has taken in shaping its development policy. The "Development cooperation principles for the years 1999-2000" was approved by

* *Birgit Keerd, Acting Director of the Division of International Cooperation Ministry of Foreign Affairs of Estonia*

the *Riigikogu* (the Parliament) in January 1999. The ideas expressed therein reflect the state's understanding of the traditions of a developed society, and were drafted based on similar strategies adopted by the Nordic countries. Estonia supports those countries and regions that need our help in ensuring peace and human rights and achieving consistent economic and social development. Estonia supports the updated cooperation strategy adopted by the OECD in May 1996, according to which the basis for cooperation is a new type of partnership, and developing countries themselves assume responsibility for their own development.

From 1998, Estonia's state budget provides funds for development and humanitarian aid. Seven million Estonian kroons (US\$ 500 000 million which is 0,01 % of GDP) were allocated to humanitarian and development aid in both 1999 and 2000.

The projects carried out in 1999 were particularly targeted at the Balkan region as an area of major crisis and natural catastrophe. For example, a humanitarian aid package was sent to the war refugees of Kosovo to help meet basic needs. Mattresses, blankets, bed linen, pillows, soap, canned food, halvah, and other goods were sent to the refugee camps in Macedonia

by air transport organised by the NATO Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre.

Besides disaster relief, several development aid projects were carried out in 1999 with the objective of ensuring long-term stability and continuous development of specific regions.

On the initiative of the Independent Media Commission of the UN High Representative's Office, a seminar on media self-regulation was organised in Bosnia and Herzegovina, in which Estonian experts participated together with American and British colleagues. The purpose of the seminar was to contribute to the development of democracy in Bosnia and Herzegovina through the development of the media, especially using strategies such as ethics in journalism the resolution mechanisms for related issues to journalists and media representatives.

A computer class was opened and equipped with 18 computers and accompanying software in the 1st Secondary School of Ivankov in the Chernobyl catastrophe area in Ukraine. The purpose of this project was to contribute to the development of a region that had suffered grave catastrophe. Information technology is one of the best means to facilitate balanced economic and social development in this region. Plans for 2000 include the improvement of telephone lines in Ivankov to allow the computer class to set up an Internet connection, thus letting the pupils and teachers better

contact with the outside world. Further support is planned for this region, located less than 40 kilometres from the nuclear power station, that has, unfortunately, received little attention from the outside world.

At the end of 1999, a project was launched through the Estonian Red Cross to provide humanitarian aid to war refugees of Chechnya. The project was a response to the appeal of the International Red Cross Committee to provide aid for Chechnya, which inter alia refers to the needs of the region up to March 2000.

The main tasks in the near future include further formation of the development aid system and preparing new principles by the end of the year. It is essential to improve cooperation with non-governmental organisations, whose potential role in carrying out the projects is often greater than that of the state. Cooperation must improve with the Development Directorate of the European Commission and other bodies concerned with the preparation and implementation of the EU development policy; at the moment of accession to the European Union, Estonia must be ready to implement relevant legislation. By ensuring the availability of information, representation of state interests and efficient resource allocation, Estonian development funds can be expected to increase with each passing year.

Birgit Keerd*

Estónska rozvojová spolupráca

Estónsko začalo aktívnejšie využívať rozvojovú spoluprácu ako nástroj svojej zahraničnej politiky, aby prispelo ku globálnej stabilite a prosperite vo svete prostredníctvom priamo, zreteľne nasmerovaných aktivít. Estónska spoločnosť dosiahla takú úroveň, keď už existuje dôvod podeliť sa o našu skúsenosť s ostatnými krajinami. Znamená to, že sme prešli vývojom a že z krajiny, ktorá potrebovala pomoc, sme sa stali krajinou, ktorá môže pomoc poskytovať, teda stávame sa darcom.

Európska únia, predovšetkým severské krajiny, vítajú aktivity Estónska v oblasti rozvojovej politiky. V januári 1999 estónsky parlament – *Riigikogu*

* *Birgit Keerd; zastupujúca riaditeľka Oddelenia pre medzinárodnú spoluprácu Ministerstva zahraničných vecí Estónska*

– prijal dokument pod názvom *Princípy rozvojovej spolupráce na roky 1999 až 2000*. Jeho myšlienky reflektujú skutočnosť, že štát a spoločnosť si už osvojili hodnoty rozvinutej spoločnosti; zásady sa zakladajú na stratégii zhodnej s postupmi vyspelých európskych severovýchodných štátov, ku ktorým máme geograficky i kultúrne najbližšie. Estónsko podporuje tie krajiny a regióny, ktoré potrebujú našu pomoc v zabezpečovaní mieru a ľudských práv a v dosahovaní hospodárskeho a spoločenského rozvoja. Estónsko podporuje stratégiu, ktorú prijala OECD v máji 1996: základom spolupráce sa stáva nový typ partnerstva, čo znamená, že rozvíjajúce krajiny samy prijímajú zodpovednosť za svoj vlastný rozvoj.

Od roku 1998 estónsky štátny rozpočet vyčleňuje finančné zdroje na rozvoj krajín, ktoré sú na pomoc odkázané, a na humanitárnu pomoc. Na obdobie rokov 1999 až 2000 sa na humanitárnu a rozvojovú pomoc vyčlenilo sedem miliónov estónskych korún (v prepočte asi 500 mld USD, čo je približne 0,01 % estónskeho HDP).

V roku 1999 smerovali realizované projekty predovšetkým na Balkán, pretože išlo o oblasť, kde prebiehala najväčšia kríza a prírodná katastrofa. Balík humanitárnej pomoci sme poslali napríklad kosovským vojnovým utečencom, aby sme im pomohli uspokojiť ich základné potreby. Matrace, deky, vankúše, paplóny, mydlo, konzervované potraviny a ďalší tovar sme poslali do utečeneckých táborov v Macedónii leteckou dopravou, ktorú organizovalo *Euro-atlantické koordinačné centrum pre katastrofy (Euro-atlantic Disaster Response Coordination Centre)*.

Okrem projektov, ktoré reagovali na oblasť katastrof, realizovali sme v roku 1999 niekoľko ďalších projektov rozvojovej pomoci, ktorých cieľom bolo posilniť dlhodobú stabilitu a trvalý rozvoj v osobitných regiónoch.

Z iniciatívy *Nezávislej komisie pre médiá Úradu vysokého komisára OSN* sa v Bosne a Hercegovine organizoval seminár o médiách a ich samoregulácii, na ktorom sa zúčastnili estónski experti spolu s americkými a britskými kolegami. Cieľom seminára bolo prispieť k rozvoju demokracie v Bosne a Hercegovine prostredníctvom rozvoja médií, najmä tým, že v žurnalistike sa etika uplatní ako mechanizmus na riešenie otázok spätých s novinármi a predstaviteľmi médií.

V strednej škole v Ivankove (ide o ukrajinskú oblasť postihnutú černo-byľskou katastrofou) sme vybavili počítačovú triedu osemnástimi počítačmi a sprievodným softvérom. Cieľom tohto projektu bolo prispieť k rozvoju regiónu, ktorý postihla veľká katastrofa. Informačná technológia je jedným z najlepších prostriedkov, ako uľahčiť rovnovážny hospodársky a spoločenský rozvoj v tomto regióne. Plány na rok 2000 obsahujú zámer zdokonalit

telefonické spojenie v meste Ivankov, čo by umožnilo tejto triede pripojiť sa na Internet, teda zabezpečiť učiteľom a žiakom lepšie spojenie s vonkajším svetom. Ďalšiu pomoc plánujeme v oblasti, ktorá sa nachádza menej ako štyridsať kilometrov od jadrovej elektrárne a ktorej doteraz zahraničie venovalo iba malú pozornosť.

Na konci roka 1999 sa začal rozvíjať projekt estónskeho Červeného kríža na poskytnutie humanitárnej pomoci vojnovým utečencom v Čečensku. Projekt predstavoval reakciu na výzvu *Medzinárodného výboru Červeného kríža na pomoc Čečensku*, ktorý hovoril o potrebách regiónov v časovom rozmedzí do marca roku 2000.

Najdôležitejšie úlohy v blízkej budúcnosti, t. j. do konca roka, sa orientujú na ďalšie dobudovanie rozvoja systému pomoci a na prípravu nových zásad. Základnou myšlienkou je zdokonaľiť spoluprácu s nevládnymi organizáciami, ktoré často zohrávajú v realizácii projektu významnejšiu úlohu ako štát.

Musí sa zlepšiť spolupráca s *Direktoriátom Európskej komisie pre pomoc*, ako aj s ďalšími orgánmi, ktoré sa zaoberajú prípravou a implementáciou rozvojovej politiky Európskej únie. Hneď pri vstupe do EÚ musí byť Estónsko pripravené okamžite uplatňovať príslušnú legislatívu. V prípade, že budeme mať dostatok informácií a predmetné aktivity budú predstavovať náš záujem, možno očakávať, že estónske rozvojové fondy budú každoročne vzrastať.

Ingrid Brocková*

Slovensko a zahraničná (ne)pomoc

Kolkokrát v histórii malej krajiny ako je Slovensko sa vytvorí „momentum“ pre získanie pozornosti zahraničia? Československu sa to podarilo viackrát, za posledné roky po nežnej revolúcii, Slovensku tak trochu po roku 1993 a nepochybne po parlamentných voľbách na jeseň 1998. V styku s medzinárodnými inštitúciami a administratívou jednotlivých krajín je to obdobie akcelerovania dialógu a rôznych foriem zahraničnej pomoci. Tá je poskytovaná na mimovládnej i vládnej úrovni, do rôznych oblastí, rôznymi kanálmi, rôznou formou.

Keď v roku 1989 nastalo obdobie jej hromadnej ponuky (multilaterálnej i bilaterálnej), bola založená na princípe tzv. *“supply-driven-approach“*; prin-

* *Ingrid Brocková; Ing., CSc., Velvyslanectvo Slovenskej republiky v USA*

cípe, dá sa povedať, *“take it or leave it”*. Na jednej strane široká škála ponuky expertízy a vtedy i relatívne dostupných finančných zdrojov, na druhej strane mnohokrát len možnosť prijímacej krajiny regiónu povedať „áno“ alebo „nie“, bez skúseností a častokrát i bez šance modifikácie v závislosti na jej špecifických potrebách. Výsledok? Skúsenosti so zahraničnou pomocou s pozitívne i negatívne. Učil sa Západ, učila sa celá stredná Európa.

Nevyhnutnosť zreteľnej špecifikácie potrieb

Západ sa poučil, v súčasnosti sú donori schopní v jednotlivých krajinách koordinovať svoje aktivity s cieľom eliminovať duplicitu. Prinútila ich k tomu i samotná obmedzenosť výšky finančných zdrojov, ktoré môžu poskytovať. Za posledné desaťročie totiž bola rapídne znížená a jej ťažisko sa presúva ďalej na východ do bývalých krajín Sovietskeho zväzu. Dnes je Slovensko o desať rokov ďalej a očakávalo by sa, že naša štátna administratíva si už dokáže špecifikovať potreby jednotlivých odborných rezortov, zostaviť priority a tým prísť k realizácii efektívnejšej formy pomoci z pozície *“demand-driven-approach”*. Množstvo slovenských expertov absolvovalo odborné štáže, pobyty, kurzy v krajinách západnej Európy, Japonsku, USA. Ich efekt by sa mal prejavovať minimálne v rovine schopnosti pokračovať v dialógu s rôznymi navštívenými agentúrami a inštitúciami na „rovnakej frekvencii“, na jeho ďalšom prehľbovaní a v schopnosti hľadania a využívania ponúk pre jednotlivé aspekty transformačného procesu.

Jednoznačne a presvedčivo to tak zatiaľ nie je. Paradoxným javom je, že mnohokrát navštívené agentúry majú väčší záujem na udržiavaní kontaktov než samotná krajina, ktorá pomoc naďalej potrebuje. Nezanedbateľnou skutočnosťou tiež je, že kurzy, školenia absolvovali viaceré krajiny nášho regiónu, z ktorých takto vytvorená *“network”* má svoju mimoriadne vysokú cenu takisto pri výmene skúseností – chýb i pozitívnych stránok – z transformačného procesu.

Ako príklad uvediem USA, ktorých Ministerstvo zahraničných vecí sa, ako hlavný koordinátor celkovej zahraničnej pomoci, začalo pýtať na potreby SR hneď v novembri 1998. Jednoznačnej odpovede sa dostalo len od MF SR. Dnes už priamo na MF SR pôsobí poradca MF USA pre riadenie dlhu. Pravda je, že USA plánujú ukončiť činnosť kancelárie US AID v Bratislave na jeseň roku 2000, čoho dôsledkom je útlm realizácie nových projektov a znižovanie prílivu prostriedkov (Slovensko nie je v regióne jediné, programy sú v útlme už aj v ČR, MR, PR a baltských krajinách). Je však pravdou, že:

- USA zvýšili po voľbách rozpočet pre SR o 1 milión USD na rok 1999, čo je čiastka síce symbolická, ale v konkurencii potrieb jednotlivých krajín regiónu nezanedbateľná.
 - USA majú pripravené programy pomoci, už za väčšej participácie lokálnych inštitúcií, ako zostať na Slovensku prítomní. V krátkodobom i dlhodobom časovom horizonte. Konkrétne sa začal realizovať napr. program IGMO, 2-miliónový grant pre projekty menšieho rozsahu. Stále jednou z najúčinnejších foriem pomoci je *Slovensko-americký podnikateľský fond* založený v roku 1991 s objemom alokovaných prostriedkov vo výške 65 mil USD, z ktorých 25 mil ešte zostáva k dispozícii. Cieľom fondu je asistovať rozvoju malého a stredného podnikania na Slovensku. K 31. 3. 1999 len pre ilustráciu, portfólio fondu (investície a pôžičky) bolo cca 3,4 mil. USD.
 - USA sú ochotné prehodnotiť výšku poskytovanej pomoci v prípade, že Slovensko bude schopné predložiť komprehenzívnu špecifikáciu potrieb, či už v oblasti budovania inštitucionálnej kapacity, v rozvoji ľudských zdrojov a i. Bez nej totiž administratíve Spojených štátov chýba argumentačný materiál na opodstatnenosť navýšenia zdrojov, v čase napr. riešenia krízy v Kosove a postihnutých krajinách Balkánu.
 - USA spúšťajú ďalšie regionálne programy, do ktorých SR bude takisto môcť vstúpiť, napr. vytvorenie tzv. *Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe (CEE Trust)*. V štádiu diskusií sú programy ako napr. *Eco-links*, *Partnership for Financial Stability (PFS)* zameraný na finančný sektor; *NGO Regional Networking Project* podporujúci demokratizačné procesy a hospodársky rozvoj; *Partnership Grants for NGOs*.
- Ukončovanie poskytovania pomoci je potrebné vnímať i v komplexnejšom svetle realizácie priorít zahraničnej politiky SR, predovšetkým berúc do úvahy ambície stať sa členom klubu vyspelých ekonomík – OECD a v dlhšom časovom horizonte vstúpiť do Európskej únie.

Priestor pre expertov

Uviedla som rámcovo príklad „problému“ komunikácie SR len s jednou vyspelou krajinou. Som presvedčená, že zahraničné návštevy našich najvyšších vládnych predstaviteľov od novembra 1998 dokázali za krátke obdobie „otvoriť“ množstvo „dverí“ v rôznych krajinách. V tomto období sa však už žiada iniciačné rozhovory konkrétne rozpracovávať. Tu by mala nastúpiť *expertná stredná úroveň manažmentu* najmä kľúčových ekonomických ministerstiev, agentúr, so špecifikáciou konkrétnych potrieb a ich vzájomnu

koordináciou. Často počut hlasy vyťažených, znalých, ale stále v malom počte, expertov štátnej správy: „nie je čas, nestíhame“.

Pozitívnym javom na Slovensku je, že s nástupom novej administratívy po voľbách 1998 sa prehlbuje spolupráca s mimovládny sektorom. Ten si počas pôsobenia minulej vlády dokázal vybudovať solídnu kapacitu expertízy, hlavne čo sa týka schopnosti prípravy projektov, realizácie tímovej práce. Skúsenosť práce so zahraničnými nadáciami, ktorými bola väčšina financovaná, pri predkladaní projektov sa dnes ukazuje ako mimoriadna devíza. Je dobré, že viacerí predstavitelia súčasnej vlády „vzišli“ z mimovládneho sektora. Tak sa potvrdzuje presadzovanie „americkej cesty“, kde je už tradíciou, že rôzne think-tanky poskytujú mnohým politicky angažovaným a zároveň mysliacim jedincom útočisko v prípade, že im samým, resp. ich nadriadeným politická karta nevyjde. Tak sa môžu ďalej venovať výskumu svojej teórie a keď príde správny čas, uplatniť svoju teóriu v praxi.

Bolo by naivné, minimálne netaktické, domnievať sa, že Slovensko expertízu západných inštitúcií už tak veľmi nepotrebuje. *Samozrejme, už ide o jej vyššiu formu, v podobe partnerského dialógu,* v porovnaní s jej masívnym prílivom v prvých rokoch po roku 1989. Mnohé jej formy Slovensko nič nestoja, ako napr. technická pomoc a pod. Naopak, vytvárajú priestor pre *expertný širokospektrálny dialóg so svetovou expertnou komunitou.* V tomto je očividne Slovensko značne pozadu v porovnaní s ČR, MR, PR, Slovinskom, dokonca i Rumunskom. O zastúpeniach SR v medzinárodných inštitúciách ani nehovoriac.

V dlhodobej časovej perspektíve totiž nemožno zabúdať, že vzťah s kľúčovými organizáciami tvoriacimi piliere cieľov zahraničnej politiky SR – členstvo v NATO, EÚ, OECD – nebude len aktom získania členstva v nich. Naopak, to bude len začiatok záväzkov, úloh, požadovanej expertnej kapacity, ktoré od nás ako členov budú očakávať. K tomu je potrebné viac sa venovať budovaniu inštitucionálnej kapacity štátnej správy. *Slabou stránkou je riadenie ľudských zdrojov,* personálna politika. Malo by dôjsť *k zvýšeniu expertnej kapacity* (zároveň k zníženiu fluktuácie pracovníkov štátnej správy a budovaniu inštitucionálnej pamäte ministerstiev) zabezpečením adekvátneho ocenenia expertov, ich kariérneho rastu a perspektívy. S tým samozrejme súvisia veci ako spoľahlivosť komunikácie SR so svetom (včasné reakcie, jazyková vybavenosť, senzitivnosť na správne formulácie, zahraničné cesty našich expertov, aktívna účasť na medzinárodných podujatiach a pod.). Aj za cenu radikálnych rezov. Zatiaľ totiž prevláda absencia hlbšej analýzy problematiky; slabá tímová koordinácia odborných rezortov opierajúca sa o prácu jed-

notlivcov, ktorí sa stávajú vďaka tomuto nedostatkovému stavu všeobecnými, resp. komplexnými expertmi na všetko.

Čím skôr SR s efektívnym expertným dialógom začne, tým schopnejšie bude záväzky po vstupe naplňovať, a tým aj viac od týchto zoskupení prijímať – vo forme kontaktov, informácií, možností vysielania svojich expertov a zástupcov, poskytovanej expertízy a v neposlednej miere sa to prejaví v získavaní zahraničnej reputácie. Keď presvedčíme o kompatibilite, kredibilitate a schopnosti špecifikovať si svoje záujmy a priority, Slovensko bude „in“.

■

František Ružička*

System poskytovania rozvojovej a humanitarnej pomoci v Českej republike

Poskytovanie rozvojovej pomoci patrí medzi efektívne nástroje riešenia regionálnych problémov, ktorý sa vytvoril aj vďaka (alebo kvôli) asymetrickej distribúcii vytváraných zdrojov v rozličných častiach sveta. V minulosti boli nástroje rozvojovej a humanitarnej pomoci nezriedka ideologicky používané ako pomocné prostriedky realizácie globálnych (USA, resp. pred rokom 1989 ZSSR) alebo čiastkových cieľov zahraničnej politiky ekonomicky vyspelých krajín v teritóriách tzv. „tretieho sveta“.

* *František Ružička; Ing., ZÚ SR Praha*

Po roku 1989 štáty strednej a východnej Európy prekonalí niekoľko etáp v oblasti prijímania i poskytovania zahraničnej rozvojovej, ale aj humanitárnej pomoci. V prvej etape „transformačné štáty“ získavali relatívne rozsiahle zdroje na celkovú politickú, ekonomickú i sociálnu prestavbu od vyspelých krajín západnej Európy (Holandsko, Veľká Británia), Severnej Ameriky (v prvom rade USA), ale aj od medzinárodných organizácií (EÚ, IMF, WB, EBRD atď.).

Priebeh transformácie a najmä jednoznačne deklarované ambície krajín strednej Európy, menovite Českej republiky, Poľska a Maďarska, zaradiť sa do elitného klubu „ekonomicky najvyspelejších“ krajín sveta (OECD), ako aj v plnej miere sa čo najskôr integrovať do euroatlantických štruktúr, priniesli nevyhnutnosť (podmienujú jednoznačnými požiadavkami EÚ i OECD) vytvárať zdroje z vlastných rozpočtov na poskytovanie rozvojovej pomoci menej vyspelým krajinám. Vstup uvedených troch krajín do OECD a do Severoatlantickej aliancie, ku ktorým by sa mohlo v blízkej budúcnosti pripojiť aj Slovensko, bol len katalyzátorom premeny recipientských krajín na štáty donorské. Už aj z tohto dôvodu sú skúsenosti Českej republiky v mnohých smeroch podnetné a poučné aj pre Slovensko.

Program rozvojovej zahraničnej pomoci Českej republiky je *upravený Zásadami pre poskytovanie zahraničnej rozvojovej pomoci Českej republiky*, ktoré vláda schválila v roku 1995. Zásady stanovujú určité kritériá, na základe ktorých je rozvojová pomoc poskytovaná. Prostriedky smerujú v prvom rade do krajín, ktoré sa stotožnili s princípmi demokracie a rešpektujú medzinárodné dohody a platné zvyky v oblasti dodržiavania ľudských práv. Nevyhnutným predpokladom je taktiež budovanie trhového hospodárstva v krajine, ktorá pomoc prijíma. Uvedené dve podmienky tvoria všeobecné princípy poskytovania pomoci. V oficiálnych verejných dokumentoch vlády Českej republiky sú taktiež stanovené partikulárne a konkrétne oblasti, na ktoré je rozvojová pomoc prioritne určená:

- boj proti chudobe (pomoc najmenej rozvinutým štátom – LDC);
- zaistovanie všeobecného vzdelania;
- znižovanie úmrtnosti detí a matiek;
- sprístupňovanie zdravotníckej starostlivosti;
- odstraňovanie nerovnosti v postavení žien;
- naplňovanie stratégie udržateľného rozvoja.

Poskytovanie rozvojovej pomoci je dnes významnou súčasťou nástrojov zahraničnej politiky Českej republiky. Jeho cieľom, definovaným v koncepcii zahraničnej politiky Českej republiky, je okrem iného predchádzať konkrétnym humanitárnym katastrofám a prispievať k dlhodobej stabilizácii a prosperite rozvíjajúcich sa regiónov. Prostriedky rozvojovej pomoci sú

poskytované buď na základe bilaterálnych dohôd alebo multilaterálnych konvencií a z nich vyplývajúcich záväzkov.

Koordinátorom poskytovania rozvojovej pomoci je ministerstvo zahraničných vecí, ktoré každoročne pripravuje na rokovanie vlády plán projektov rozvojovej pomoci na nasledujúci rok, pričom pri definícii týchto projektov úzko spolupracuje s ostatnými rezortmi. Výška objemu prostriedkov je schvaľovaná vládou Českej republiky na základe odporúčania MF a návrhu MZV.

Ministerstvo financií vydelí na základe návrhu ministerstva zahraničných vecí v rámci štátneho rozpočtu prostriedky, ktoré budú v danom roku použité na realizáciu rozvojových projektov. Po schválení rozpočtu sú prostriedky prevedené na účty jednotlivých rezortov v závislosti od realizácie vládou schválených projektov. Príslušné ministerstvá, najväčším objemom prostriedkov spravidla disponuje ministerstvo priemyslu a obchodu, ministerstvo školstva, menšími prostriedkami disponuje ministerstvo kultúry, ministerstvo poľnohospodárstva a ministerstvo životného prostredia, pripravia a v súlade so zákonom zrealizujú odsúhlasené projekty.

Krátka história ukázala, že uvedený systém je v budúcnosti potrebné ďalej doladovať a zdokonaľovať, aby nedochádzalo k znižovaniu efektívnosti realizácie zámerov. Veľmi vážnym dôvodom pre úpravu systému je v súčasnosti prebiehajúca diskusia o úpravách spôsobu poskytovania rozvojovej pomoci na pôde Európskej únie. Česká republika tento vývoj sleduje a na jeho základe pripravuje revíziu zásad v maximálnej miere harmonizovaných so systémom EÚ, ktorú mieni uplatňovať od roku 2001.

Nemenej dôležitým dôvodom reformy systému poskytovania zahraničnej pomoci je, že súčasný stav umožňuje presadzovanie úzko rezortných záujmov, pričom vplyv MZV na proces finálneho rozhodovania, aj napriek jeho koordinačnej funkcii, je obmedzený. Práve tento dôvod je, zdá sa, motorom diskusií vedúcich k tomu, aby sa v budúcnosti stal gestorom a koordinátorom rozvojovej pomoci nadrezortný orgán, ktorý dokáže objektivizovať rezortné záujmy a lepšie ich prispôbiť potrebám a možnostiam českej zahraničnej politiky a, samozrejme, štátneho rozpočtu.

Česká republika poskytuje rozvojovú pomoc od roku 1996 (keď bola prijatá do OECD). Celkový ročný objem prostriedkov sa v posledných rokoch pohybuje okolo 300 mil. českých korún, čo predstavuje 0,02 % HDP (krajiny OECD by mali poskytovať 0,25 %). V roku 1999 vláda schválila na projekty pomoci 326 miliónov korún a na rok 2000 bolo zo štátneho rozpočtu vydelených 345 miliónov korún. Objem finančných prostriedkov určených na rozvojovú pomoc klesol od roku 1995 takmer o polovicu, čo spôso-

buje ťažkosti v ukončení realizácie existujúcich a zužuje možnosti otvárania nových projektov.

Spôsob poskytovania humanitárnej pomoci, ktorá má pochopiteľne iný charakter ako pomoc rozvojová, je taktiež definovaný v *Zásadách pre poskytovanie zahraničnej rozvojovej pomoci Českej republiky*. Poskytovanie prostriedkov humanitárnej pomoci nie je spravidla limitované politickými či ekonomickými podmienkami. Pri poskytnutí humanitárnej pomoci je prvotným princípom naliehavosť situácie spôsobená prírodnou či inou katastrofou. Aj v tomto prípade je gestorom ministerstvo zahraničných vecí, pričom minister môže schvaľovať projekty humanitárnej pomoci do výšky 5 miliónov českých korún. Pokiaľ je suma vyššia, musí o jej uvoľnení rozhodnúť vláda Českej republiky.

Vstup do OECD, ale aj NATO spôsobil, že Česká republika je nútená hľadať prostriedky, spôsoby i mechanizmy na efektívne, flexibilné a cielené poskytovanie humanitárnej pomoci pokiaľ možno v koordinácii a vzájomnej synergii s ostatnými členskými štátmi týchto organizácií.

V roku 1999 poskytla Česká republika na humanitárnu pomoc prostriedky vo výške 56 mil. korún. Hlavným gestorom i realizátorom projektov humanitárnej pomoci je Ministerstvo zahraničných vecí Českej republiky, ktoré v poslednom období (najmä od druhej polovice uplynulého roka) zintenzívnilo spoluprácu s ministerstvom obrany a vnútra. Ďalším predpokladom zlepšenia efektívnosti poskytovania humanitárnej pomoci je prijatie v súčasnosti prerokovávaného zákona o vytvorení integrovaného záchranného systému.

Ministerstvo využíva na financovanie humanitárnych projektov najmä dva základné zdroje prostriedkov:

- finančné rozpočtové rezervy, ktoré v minulom kalendárnom roku tvorili 31,5 mil. korún a boli realizované v plnom rozsahu;
- prostriedky alokované na riešenie dôsledkov kosovskej krízy na základe uznesenia vlády ČR č. 765 z 21. júla 1999.

V minulom roku, v dôsledku krízového vývoja na Balkáne, bola väčšina prostriedkov na humanitárne ciele smerovaná do oblasti juhovýchodnej Európy, kde boli realizované napríklad projekty v južnom Banáte (oblasť, kde žije česká menšina), ďalej projekty *Strechy pre Kosovo*, *Pece pre Kosovo*. Celkovo bolo na humanitárne ciele v oblasti vynaložených 7,5 milióna korún.

V súčasnosti stojí za zmienku postupná realizácia projektu vyslania mobilnej stomatologickej stanice a rekonštrukcia školy, ktoré by mali byť finalizované v tomto roku. Ministerstvo pri realizácii týchto projektov úzko spolupracuje s mimovládny sektorom (napríklad s nadáciou *Člověk v tísni*, ktorej sa podarilo realizovať viacero zaujímavých projektov vrátane dopravy prvej zásielky humanitárnej pomoci do Čečenska).

Vláda vydela na obnovu regiónu celkove 2 miliardy korún, ktoré však boli určené na humanitárnu pomoc len z menšej časti. Väčšina prostriedkov bola cielene využívaná na projekty, ktoré mali, resp. majú skôr charakter rozvojovej pomoci. Tieto prostriedky boli prevedené do rozpočtov ministerstva priemyslu a obchodu, obrany, poľnohospodárstva a vnútra.

Humanitárna pomoc Českej republiky nesmeruje len do chudobných, ekonomicky zaostalých či vojnami devastovaných oblastí (Čečensko). V poslednom období vláda uvoľnila prostriedky aj do vyspelých krajín, ako je Francúzsko (následky víchrice) či Maďarsko (povodne).

Skúsenosti z poskytovania pomoci sú zatiaľ malé. Mechanizmy spolupráce vládnych i mimovládnych organizácií, ktoré poskytujú zahraničnú rozvojovú a humanitárnu pomoc, nie sú ani zďaleka optimálne. V oblasti poskytovania rozvojovej pomoci dochádza k diskusiám o definovaní priorít – tak teritoriálnych, ako aj projektových, pričom existujúci systém nerieši dôsledne všetky parametre poskytovania pomoci a vytvára priestor pre rezortný prístup výberu a realizácie projektov.

V oblasti humanitárnej pomoci je naopak nevyhnutné nájsť mechanizmus adekvátneho a flexibilného reagovania tak, aby od schválenia po doručenie pomoci adresátovi ubehlo čo najmenej času. Skúsenosti po zemetrasení v Turecku, kde tieto mechanizmy v prvej fáze zlyhali, prispievajú k otvorenejšej diskusii a k razantnejšiemu prístupu zainteresovaných úradov.

V mnohých prípadoch je na skúsenostiach Českej republiky vidieť paralelu so Slovenskom. Od primárnych ťažkostí vychádzajúcich z rozpočtových reštrikcií až po organizačnú a kompetenčnú zložku. Jedným z námetov česko-slovenskej spolupráce v oblasti poskytovania humanitárnej pomoci by mohla byť myšlienka prepojenia integrovaných záchranných systémov oboch štátov v budúcnosti a vytvorenia mechanizmov pre kumulované využitie finančných i technických prostriedkov potrebných pre poskytovanie okamžitej pomoci postihnutým oblastiam. Takáto myšlienka by v budúcnosti nemusela byť nerealizovateľná ani v rámci stredoeurópskeho priestoru za účasti krajín V-4 a prípadne Rakúska. ■

Literatúra:

1. *Národní program pro přípravu na členství v EÚ*, www.vlada.cz/1250/tiskove/dokumenty/vstupu.
2. *Koncepce zahraniční politiky* www.mzv.cz/dokumenty/koncepce.
3. *Humanitární pomoc České republiky poskytnutá do zahraničí v roce 1999*, www.mzv.cz/organizace/humanita/soubrn1999.
4. *Informace o zahraniční pomoci pro ČR*, www.mfcr.cz/pbare-MF/zakl-pop.
5. *Materiály EÚ PHARE, OECD a verejné dokumenty*.